

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПРИЧОРНОМОРСЬКІ ЕКОНОМІЧНІ СТУДІЇ

Науковий журнал

Випуск 62

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Головний редактор:

Шапошников Костянтин Сергійович – доктор економічних наук, професор,
ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» (Одеса, Україна).

Члени редакційної колегії:

Вербівська Людмила Василівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (Харків, Україна).

Гальцова Ольга Леонідівна – доктор економічних наук, професор, Класичний приватний університет (Запоріжжя, Україна).

Дименко Руслан Анатолійович – доктор економічних наук, доцент, ДВНЗ Університет банківської справи (Львів, Україна).

Дука Анастасія Петрівна – доктор економічних наук, професор, професор, Національний університет "Чернігівська політехніка" (Чернігів, Україна).

Іртицева Інна Олександрівна – доктор економічних наук, професор, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв, Україна).

Коваль Віктор Васильович – доктор економічних наук, професор, Південний науковий центр НАН України та МОН України (Одеса, Україна).

Кудлаєва Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Лопашук Інна Афанасіївна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Марич Максим Григорович – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Морозова (Селіверстова) Людмила Сергіївна – доктор економічних наук, професор, Київський національний торговельно-економічний університет (Київ, Україна).

Новикова Іннола Вікторівна – доктор економічних наук, професор, ВСП "Інститут інноваційної освіти Київського національного університету будівництва" (Київ, Україна).

Пономаренко Тетяна Вадимівна – доктор економічних наук, професор, Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Бугая (Київ, Україна).

Прохорчук Світлана Володимирівна – кандидат економічних наук, професор, Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права» (Херсон, Україна).

Роговий Андрій Віталійович – доктор економічних наук, професор, Навчально-науковий інститут бізнесу, природокористування і туризму, Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна).

Сафонов Юрій Миколайович – доктор економічних наук, професор, ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України (Київ, Україна).

Стеблянко Ірина Олегівна – доктор економічних наук, професор, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна).

Федишин Майя Пилипівна – кандидат економічних наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна).

Цвірко Олена Олександрівна – доктор економічних наук, професор, ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій» (Одеса, Україна).

Велькі Януш – доктор економічних наук, професор, Університет «Опольська політехніка» (Ополе, Польща).

Гросу Вероніка – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Дзієканські Павел – доктор економічних наук, професор, Університет імені Яна Кохановського (Кельце, Польща).

Космулес Крістіна Габрієла – кандидат економічних наук, асистент професора, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Міхальчук Камелія-Каталіна – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Пілелієне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу, Університет Вітаутаса Великого (Каунас, Литва).

Ситнік Інесса Василівна – доктор економічних наук, професор, Університет «Політехніка Опольська» (Ополе, Польща).

Соколюк Маріан – кандидат економічних наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Хлачук Елена – доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Чоботару Маріус-Сорін – кандидат економічних наук, лектор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре (Сучава, Румунія).

Електронна сторінка видання – www.bses.in.ua

Міжнародний цифровий ідентифікатор журналу:
<https://doi.org/10.32843/bses>

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»

включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 28 грудня 2019 року № 1643 (Додаток 4)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;

072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;

076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 241 – Готельно-ресторанна справа;

242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини.

Науковий журнал індексується у наукометричній базі **Index Copernicus**.

**Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради
Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій
(від 22 лютого 2021 року протокол № 2).**

Науковий журнал «Причорноморські економічні студії» зареєстровано
Міністерством юстиції України

(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 21934-11834Р від 23.03.2016 року)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN (Print): 2524-0897

ISSN (Online): 2524-0900

© ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2021

ЗМІСТ

**РОЗДІЛ 1. СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

Вдовин М.Л., Зомчак Л.М. ОЦІНЮВАННЯ ДЕТЕРМІНАНТ І ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ПОКАЗНИКІВ ЗОВНІШНЬОЇ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ БІЛОРУСІ.....	7
Длугопольська Т.І., Гук Ю.В. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ У СФЕРІ HR: НАПРЯМИ, ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	13
Коваленко Р.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА КОРОЛІВСТВА ДАНІЯ.....	19
Почерніна Н.В. ОЦІНКА ВИЯВЛЕНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ ПЕРЕВАГ ЕКСПОРТУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ ДО ЄС.....	26

**РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ**

Бухало О.В., Білокін О.П. МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДІАГНОСТИЧНОЇ ОЦІНКИ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	32
Зоря О.П., Овчарук О.М., Мауер Д.Р. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗРОБЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ.....	37
Кулаков О.О. АНАЛІЗ ДОСВІДУ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ.....	43
Солодовнік О.О. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА.....	50
Стройко Т.В., Булавченко О.С., Єремєєва А.М. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ДРАЙВЕРА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ.....	56

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Белова Т.Г., Дунін М.Є. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ТРЕНДІВ.....	62
Зоря О.П., Яснолоб І.О., Радіонова Я.В. ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	68
Омельянович О.Р., Боб'як А.В. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ.....	73
Омельянович О.Р., Демішкан Ф.В. СИТУАЦІЙНЕ КОРИГУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АВТОТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	78
Семенова Д.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ УПРОВАДЖЕННЯ БІЗНЕС-ТЕХНОЛОГІЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКИМИ СТРУКТУРАМИ.....	82
Сухорукова О.А., Григорова З.В. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ МЕДІАІНДУСТРІЇ У СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	87

**РОЗДІЛ 4. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ
І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА**

Трушкіна Н.В.

КЛАСТЕРНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РАЙОНІ.....95

**РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

Попова М.О., Арестов С.В., Шуптар-Пориваєва Н.Й.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 107

**РОЗДІЛ 6. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

Stoyanets Nataliya, Yuanyuan Xia, Dongxu Qu

SOCIALLY-ORIENTED CONCEPT OF PERSONNEL MANAGEMENT
IN PRIVATE INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS
OF THE COVID-19 PANDEMIC113

РОЗДІЛ 7. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Вікнянська А.О., Жаворонок А.В.

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІДКРИТОСТІ
ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ.....119

Добровольська О.В., Дуброва Н.П.

СУТНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНОГО ЛЕВЕРИДЖУ ТА МЕТОДИКА ЙОГО РОЗРАХУНКУ.....124

Nikiforov Petro, Pochenchuk Galyna, Babukh Ilona

INNOVATIONS IN THE MARKET OF FINANCIAL SERVICES
OF THE DIGITAL ECONOMY: GENERAL TRENDS AND PROSPECTS..... 129

Саранча О.М.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ
І БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.....137

Юдіна С.В., Ковалевська А.О., Матвієнко О.В.

ФІНАНСОВІ ПРОТИРІЧЧЯ МІЖ ПРАЦІВНИКАМИ, ВЛАСНИКАМИ
ТА ТОП-МЕНЕДЖЕРАМИ КОРПОРАЦІЙ.....142

**РОЗДІЛ 8. МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ
ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ**

Наумова М.А., Кудрич Ю.С.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ.....148

РОЗДІЛ 9. АНОНСИ ПОДІЙ

Мельников О.В.

ЧОЛОВІК, ЯКОМУ ЩАСТИТЬ НА ЛЮДЕЙ
(ПРИВІТАННЯ Д.Е.Н., ПРОФЕСОРА КОТЛЯРЕВСЬКОГО Я.В. З ЮВІЛЕЄМ).....157

РОЗДІЛ 5. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ PRIORITIES FOR THE DEVELOPMENT OF MODERN TOURIST ACTIVITY

УДК 338.48

<https://doi.org/10.32843/bses.62-17>

Попова М.О.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки природокористування Одеський державний екологічний університет

Арестов С.В.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки природокористування Одеський державний екологічний університет

Шуптар-Пориваєва Н.Й.

к.е.н., доцент кафедри економіки природокористування Одеський державний екологічний університет

Popova Mariia

Odessa State Environmental University

Arestov Serhii

Odessa State Environmental University

Shuptar-Poryvaeva Nataliia

Odessa State Environmental University

У статті розглянуто пріоритети розвитку сучасної туристичної діяльності, що мають велике значення у кризових умовах. Пандемія COVID-19 негативно позначилася на всіх сферах діяльності, особливий вплив вона справила на туристичну діяльність. Неможливість вільного пересування, закриття кордонів, соціальна дистанція, високий рівень захворюваності – усе це й багато іншого послужило різкому зниженню туристичної активності. Проте криза стала поштовхом для розвитку альтернативних форм туризму, таких як віртуальний туризм, фототуризм, екологічний туризм та ін. Віртуалізація туризму, розвиток штучного інтелекту, диджиталізація являють собою інші форми задоволення естетичних потреб у прекрасному на основі швидкого впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу туризму. Слід гадати, що після виходу з кризи і відновлення звичної взаємодії між країнами конкурентні переваги отримують ті учасники туристичного ринку, які зуміють грамотно розпорядитися тими перевагами, які вони придбали в інформаційних технологіях, упроваджених у туристичну діяльність. Практична цінність статті полягає у визначенні основних напрямів у кризових умовах, а також у рекомендаціях продовження використання придбаних навичок і освоєння сучасних інформаційних технологій, які прослужать розвитку індустрії туризму після виходу з кризи.

Ключові слова: туризм, туристична діяльність, індустрія туризму, внутрішній туризм, інформаційні технології, локдаун, криза.

В статье рассмотрены приоритеты развития современной туристической деятельности, имеющие большое значение в

кризисных условиях. Пандемия COVID-19 негативным образом сказалась на всех сферах деятельности, особое влияние она оказала на туристическую деятельность. Невозможность свободного передвижения, закрытие границ, социальная дистанция, высокий уровень заболеваемости – все это и многое другое послужило резкому снижению туристической активности. Тем не менее кризис послужил толчком для развития альтернативных форм туризма, в их числе виртуальный туризм, фототуризм, экологический туризм и др. Виртуализация туризма, развитие искусственного интеллекта, диджитализация представляют собой иные формы удовлетворения эстетических потребностей в прекрасном на основе быстрого внедрения современных информационных технологий в сферу туризма. Следует полагать, что после выхода из кризиса и восстановления привычного взаимодействия между странами конкурентные преимущества получают те участники туристического рынка, которые сумеют грамотно распорядиться теми преимуществами, которые они приобрели в информационных технологиях, внедренных в туристическую деятельность. Практическая ценность статьи состоит в определении основных направлений в кризисных условиях, а также в рекомендациях продолжения использования приобретенных навыков и освоения современных информационных технологий, которые послужат развитию индустрии туризма после выхода из кризиса.

Ключевые слова: туризм, туристическая деятельность, индустрия туризма, внутренний туризм, информационные технологии, локдаун, кризис.

The article discusses the priorities of the development of modern tourism activities, which are important in a crisis. Tourism activities in the concept of sustainable development greatly contribute to the recovery and development of the economy. Tourism is currently going through difficult times caused by the COVID-19 pandemic. The COVID-19 pandemic has negatively affected all areas of activity, with a particular impact on tourism activities. The impossibility of free movement, the closure of borders, social distance, a high level of morbidity – all this and much more contributed to a sharp decline in tourist activity. Tourism is a system with many parameters that are testing for weaknesses now. Nevertheless, the crisis served as an impetus for the development of alternative forms of tourism, including virtual tourism, photo tourism, ecological tourism, etc. tourism, support of ecological tourism at the state level. Tourism virtualization, the development of artificial intelligence, digitalization are other forms of satisfying aesthetic needs in beauty based on the rapid introduction of modern information technologies into the tourism sector. Today, domestic tourism is one of the priority areas of tourism. Free access to information determines the development of virtualization of the tourist market, which, in turn, contributes to the introduction of new forms of management. The effective development of tourism requires good natural and climatic conditions. In the conditions of the lockdown, it became possible for the natural environment to recover naturally in the absence of anthropogenic loads, including tourist ones. It should be assumed that after overcoming the crisis and restoring the usual interaction between countries, those participants in the tourism market who will be able to competently dispose of the advantages that they have acquired in information technologies introduced into tourism activities will gain competitive advantages. The practical value of the article lies in defining the main directions in crisis conditions, as well as in recommending the continuation of the use of the acquired skills and the development of modern information technologies that will serve the development of the tourism industry after overcoming the crisis.

Key words: tourism, tourism activities, tourism industry, domestic tourism, information technology, lockdown, crisis.

Постановка проблеми. У докризовий період індустрія туризму, активно розвиваючись, давала змогу отримувати стабільний прибуток за відносно невеликих вкладень. Пандемія COVID-19 внесла

різкі корективи в усі аспекти і напрями туристичної діяльності. Сфера туризму і гостинності потребує комплексу заходів та умов для відновлення даної галузі. Системне бачення проблеми виділяє

кілька пріоритетів у відновленні і розвитку туристичної індустрії. Очевидно, що ефективний розвиток туризму вимагає задовільних природних і кліматичних умов. В умовах локдауну з'явилася можливість для навколишнього природного середовища природним чином відновитися за відсутності антропогенних навантажень, у тому числі туристичних.

Сьогодні внутрішній туризм є одним із пріоритетних напрямів туристичної діяльності. Вільний доступ до інформації зумовлює розвиток віртуалізації туристичного ринка, що, своєю чергою, сприяє впровадженню нових форм господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблем розвитку туризму зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: І.Я. Антоненко, О. Давидова, О.О. Романенко, О. Кальченко, Г. Михайличенко, W.J. Abernathy, A. Bilgihan, K. Weiermaier та ін. Проте підходи до дослідження стійкості туристичної діяльності з розвитком сучасних інформаційних технологій постійно змінюються, особливо на тлі найбільшої кризи, викликані спалахом пандемії COVID-19, що зумовлює впровадження нових форм взаємодії зі споживачами туристичного продукту.

Постановка завдання. Віртуалізація туристичної діяльності сьогодні є найкращою альтернативою традиційним формам надання послуг. Індустрія туризму активно розвивається за рахунок широкого поширення соціальних мереж, які акумулюють і надають актуальну й релевантну інформацію про послуги та локації. Метою дослідження є визначення пріоритетів розвитку туристичної діяльності в умовах кризи, формування туристич-

ного потенціалу з використанням сучасних інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні туризм переживає глибоку кризу в результаті надзвичайної ситуації в багатьох сферах: охорони здоров'я, соціальній, економічній та ін. За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), міжнародний туризм порівняно з попереднім роком скоротився на 74%, у зв'язку із закриттям кордонів та значним зменшенням попиту (рис. 1).

Скорочення міжнародного туризму тягне за собою величезні фінансові втрати. Експерти UNWTO не дають однозначних прогнозів на 2021 р. Так, тільки половина респондентів указує на відновлення економіки до 2022 р., інші розглядають можливість зростання в 2021 р. Орієнтуючись на актуальні тенденції розвитку туризму, експерти прогнозують розвиток внутрішнього туризму, не в останню чергу розглядаючи підвищений інтерес до туризму під відкритим небом. Попит, викликаний даними потребами, залежить від розвитку епідеміологічної ситуації в тому чи іншому регіоні. Широке використання вакцини від COVID-19, сприяючи придбанню колективного імунітету, допоможе відновити впевненість споживачів у безпеці поїздок, а також сприятиме зняттю обмежень на переміщення через кордони.

Перед туристичною галуззю в наступні роки виникне моральна дилема: споживач – місцевий житель, рішення якої торкнеться не тільки відносин у туристичній галузі, а й глобального ставлення людства до природи [4].

У першому випадку акцент зроблено виключно на задоволенні потреб споживача:

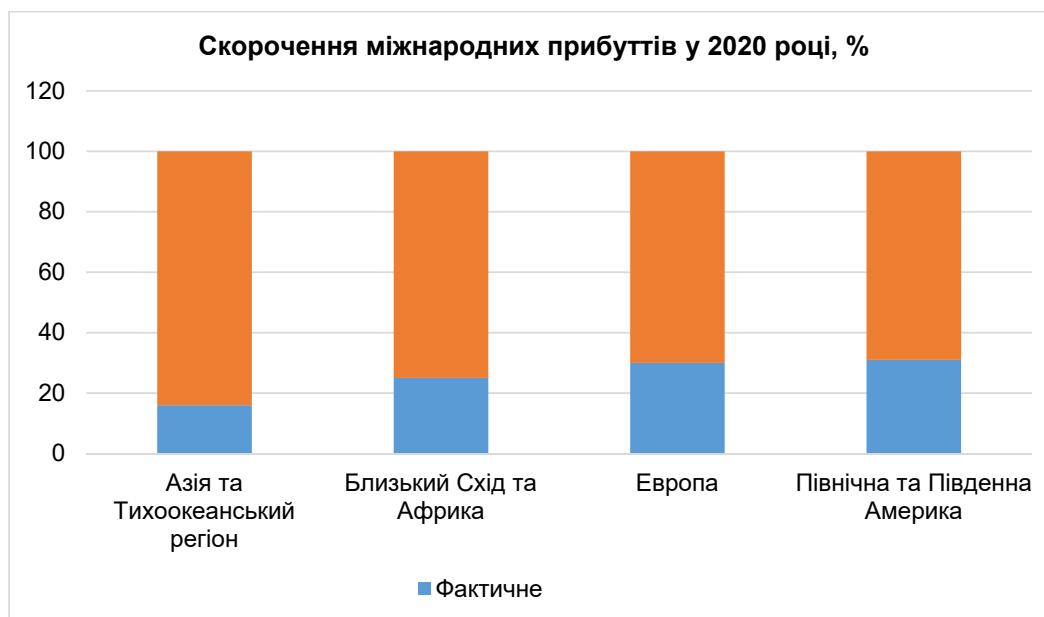

Рис. 1. Скорочення міжнародних прибуттів, %

Джерело: складено за [3]

– цінності, що лежать в основі поглядів на природу і навколишнє середовище, залишаються колишніми. Природа – це лише джерело розваги, в якій люди – домінуючий вид;

– основна мета – особисте благополуччя;

– орієнтація на матеріальні потреби. Необмежена тяга до споживання.

У другому випадку людство робить висновки з кризи, і люди в корені міняють своє ставлення як до природи, так і до інших людей:

– громадяни більше усвідомлюють нерозривний зв'язок між людиною і природою й її вплив на здоров'я. Переосмислення цінності природи, навколишнього середовища, якості життя місцевих жителів;

– основна мета – колективне благополуччя;

– орієнтація на якість життя суспільства у цілому.

Залежно від перерахованих вище акцентів і тривалості кризи, на думку авторів дослідження CELTH [4], можна виділити чотири основні сценарії розвитку пост-коронавірусного туризму.

1. Швидкий вихід із кризи й акцент на індивідуальних потребах.

Як тільки криза закінчується, турист повертається до свого колишнього стилю поведінки. Після скасування національних локдаунів і відкриття кордонів попит на туризм багаторазово збільшується, і компанії повністю задовольняють його і процвітають як ніколи раніше. Оскільки період відновлення закінчився, основна увага знову приділяється подальшому економічному зростанню. Багато компаній поглинаються великими міжнародними мережами (конгломератами), але водночас з'являються нові туристичні ніші. Такий підхід веде до перевтоми економіки відвідувачів, посилення екологічного навантаження і негативних соціальних наслідків.

2. Тривалий вихід із кризи й акцент на індивідуальних потребах.

Люди продовжують дотримуватися свого «права» на відпочинок у далеких місцях, а це значить, що потреба в подорожах залишається сильною. Однак економічний спад робить фінансово неможливим для більшості людей задовольнити цю потребу. Оскільки люди не можуть відвідувати далекі місця (фінансові та національні кордони), вони шукають альтернативи у своїй рідній країні і за її межами. Боротьба за скорочену кількість відпочиваючих буде виражатися в жорсткій конкуренції. Багато авіакомпаній (особливо бюджетних), туристичних компаній і підприємств громадського харчування збанкрутують. Із метою запобігання надмірній реструктуризації сектору, запобігання фрагментації і, як і раніше, підтримки мінімальної пропозиції для своїх громадян уряди націоналізують деяких гравців туристичного сектору: національні авіакомпанії, національні залізничні компа-

нії, а також низка готелів, мереж кемпінгів будуть передані національним урядам.

3. Швидкий вихід із кризи й акцент на суспільні потреби.

Тривалий економічний спад змусить громадян по-іншому задовольняти свої потреби у відпустці. Уряди, компанії, наукові установи та громадяни об'єднують свої зусилля, щоб максимально задовольнити цю потребу. Усі сторони роблять свій внесок у вигляді знань, субсидій, досвіду і робочої сили. Творчість процвітає, і численні інновації забезпечують повну революцію в туризмі як із погляду продуктів і послуг, так і з погляду моделей доходів, експлуатації та управління. Він являє собою фундаментальний розрив із минулим. Це епоха високотехнологічного туризму, доступного кожному, хто цього потребує. Економіка відвідувачів породжує місцеві і регіональні ланцюжки створення вартості і виробництва з такими юридичними особами, як кооперативи, як «оновлену» модель експлуатації, що забезпечує цілі для суспільства й орієнтовану на кругове виробництво.

4. Тривалий вихід із кризи й акцент на суспільні потреби.

За цього сценарію виросте розуміння того, що глобалізація і пов'язані з нею міжнародні поїздки значною мірою сприяли поширенню COVID-19 і рецесії. Люди стануть краще усвідомлювати наслідки своїх подорожей і приймати більш усвідомлений і відповідальний вибір, заснований на абсолютно інших цінностях. Споживачі вибиратимуть і близькі напрямки, переважно внутрішньонаціональні, стримуючи нестримне зростання докризового міжнародного туризму. Цей сценарій знаходиться у повній відповідності зі стратегією деглобалізації, яка переважає у світі останнє десятиліття.

Стимулювання внутрішнього туризму в Україні має базуватися на впровадженні інноваційних підходів до туристичної діяльності, що, своєю чергою, сприятиме відновленню економіки.

Сьогодні тенденція така, що існуючих рекреаційних територій недостатньо для задоволення запитів споживачів. Дана проблема вимагає ретельного і виваженого підходу до вже існуючих територій і включає у себе гостру необхідність пошуку варіантів можливості релевантного використання вже існуючих територій.

Авторами дослідження [1] запропоновано використання ефективного інструментарію для забезпечення взаємодії природних ресурсів і умов у процесі формування туристичного потенціалу поліфункціональних територій. Доведено, що «туристичний потенціал поліфункціональних територій є сукупною здатністю ресурсів, умов та інфраструктурних елементів екосистеми забезпечувати певні атракції для надання туристичних послуг, формувати туристичні потоки, слугувати

основою для розвитку кількох напрямів економічної діяльності в межах допустимого екологічного навантаження».

Особливу увагу автори дослідження звертають на розроблення саме довгострокової стратегії, що дасть можливість реалізувати сфери діяльності, які вимагають великих фінансових, матеріальних і трудових ресурсів. Даний напрям ураховує стратегію розвитку туризму і курортів, у якій розроблено комплекс заходів для впровадження на всіх рівнях (державному, регіональному, місцевому) [2].

Криза, викликана пандемією COVID-19, певною мірою може послужити поштовхом для розвитку в багатьох сферах, у тому числі економіко-екологічній. Час вимушеного обмеження пересувань і застою в туристичній індустрії дає змогу знизити антропогенного навантаження на природне середовище для самовідновлення. Навантаження на природні і культурно-історичні туристичні ресурси має тенденцію до зниження прямо пропорційне зменшенню числа відвідувань, що ми й спостерігаємо в період пандемії. Раціональне використання туристичних ресурсів передбачає оптимальне співвідношення числа відвідувань із можливістю природного відновлення в періоди простою.

В Україні розвиток екологічного туризму знаходиться на початковій стадії порівняно з європейськими країнами, в яких на державному рівні створено всі умови для здійснення даного виду діяльності. Екологічний туризм як складова частина концепції сталого розвитку сприяє розвитку не тільки внутрішнього, а й міжнародного туризму. Природні ресурси України в умовах чітко виробленої стратегії щодо їх збереження і відновлення

здатні забезпечити збільшення доходів від екологічної діяльності. Екологічний туризм передусім повинен орієнтуватися на особливо охоронювані природні території, які мають великі потенційні можливості в плані розвитку екологічної освіти й організації просвітницьких програм не тільки для українських, а й зарубіжних студентів.

Екологічний туризм сприяє соціально-економічному розвитку, дає змогу залучити в економіку України різного роду інвестиції, створює додаткові робочі місця.

Як практичне вирішення деяких проблем екологічного туризму в Україні можна запропонувати створення національних мереж веломаршрутів, у тому числі пунктів прокату велосипедів у містах та в області. Існує безліч підтверджень того, що велосипед є одним із найбільш екологічних способів пересування, крім того, він сприятливо впливає на здоров'я людей, що ведуть малорухливий спосіб життя.

Дослідження [5] показує, що, незважаючи на локдаун, три українських міста-мільйонника входять у топ-20 міжнародного рейтингу найбільш завантажених по дорожньому руху міст світу (рис. 2). Це веде не тільки до погіршення рівня життя громадян через викиди шкідливих речовин в атмосферу, а й до різноманітних психологічних проблем [6], а також загострення проблеми домашнього насильства [7].

Дослідження [6] проводилося з метою з'ясування зв'язку здоров'я з транспортним стресом, який сприймається індивідуально, а також з екологічним навантаженням на транспорт. Було відзначено, що «дорожній стрес, що сприймається,

Рис. 2. Топ-20 міжнародного рейтингу найбільш завантажених по дорожньому руху міст світу

Джерело: складено за [5]

пов'язаний як із загальним станом здоров'я, так і з депресією в багатовимірних багаторівневих моделях, так що люди, які повідомляють про дорожні стреси, мали більш низький статус здоров'я і більш депресивні симптоми». Також було зареєстровано «взаємозв'язок між транспортним навантаженням і дорожнім стресом для обох показників здоров'я». Зроблено висновок «про те, що дорожній стрес може являти собою важливий фактор, що впливає на добробут міського населення».

Існуючий взаємозв'язок між злочинністю та емоційними сигналами отримано в результаті спостережень за даними про дорожній рух у Лос-Анджелесі, що дає змогу зв'язати трафік зі злочинною діяльністю [7]. Було відзначено, що «пробки на дорогах – серйозна проблема в багатьох містах, яка вимагає значних витрат на економію за рахунок втрати часу, забруднення навколишнього середовища і підвищених витрат бензину».

Використання велосипеда для переміщень по місту не тільки дасть змогу значно знизити кількість пробок на дорогах, а й допоможе сформувати відносно нову для українського ринку галузь туристичної діяльності – велотуризм.

Маршрути можна розділити на три основні типи:

- міські маршрути – тривалістю до 40 кілометрів, які б включали в себе як маршрути по історичному центру міста, так і маршрути по ближній області;

- маршрути середньої дальності – тривалістю до 200 кілометрів, розраховані на кілька днів шляху;

- маршрути великої дальності – маршрути довжиною понад 200 кілометрів, які б використовувалися для проведення різних спортивних заходів і тривалих велозаїздів.

Сьогодні одним із популярних серед велотуристів маршрутів є маршрут Свалява – Мукачеве – Берегово – Виноградів – Хуст – Мукачеве. Цей маршрут не вимагає складної фізичної та організаційної підготовки і займає не більше чотирьох днів. Також не менш популярним маршрутом є маршрут навколо заповідника «Подільські товтри», який значно складніше як у фізичному плані, так і в організаційному. Для більшої частини веломаршрутів в Україні характерний однаковий набір проблем: відсутність пунктів прокату і ремонту велосипедів, недостатньо розвинена туристична інфраструктура в містах на шляху прямування [8].

Тому ми вважаємо, що на державному рівні в Україні необхідно розглянути можливість розроблення низки велосипедних маршрутів національного значення, сформувати всю необхідну інфраструктуру, включаючи велосипедні доріжки, точки зберігання велосипедів, станції налагодження та місця для відпочинку велосипедистів. Також слід максимально популяризувати даний спосіб пересування і туризму серед молоді (модний тренд, екологічність).

Однак слід зауважити, що нинішнє обмеження можливостей для активного туризму в період пандемії COVID-19 сприяє розвитку також інших форм задоволення естетичних потреб у прекрасному, зумовлюючи тим самим розвиток і швидке впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу туризму (віртуалізація туризму, розвиток штучного інтелекту, диджиталізація та ін.).

Розвиток фототуризму, за якого насолода визначними пам'ятками відбувається переважно через об'єкти фотоапарату, має дотримуватися низки сучасних вимог. Специфіка організації фототурів нині в необхідному порядку повинна враховувати малокомплектність груп і обов'язкову соціальну дистанцію.

Віртуальний туризм в умовах пандемії COVID-19 і обмежених пересувань по світу привертає велику увагу. Можливість побувати в багатьох музеях світу, насолодитися світовими шедеврами мистецтва за допомогою технології 3D, що дає ефект повної присутності, – усе це формує ефект відкладеного попиту. Незважаючи на розвиток і впровадження сучасних технологій, реальне спілкування замінити важко (можливість вдихнути атмосферу, стикнутися зі справжніми шедеврами), тому з поступовим відновленням нормальної епідеміологічної обстановки можна очікувати додаткового попиту на реальні подорожі.

Раніше індустрія туризму впроваджувала інформаційні сервіси поступово як додаткові сервісні послуги. У період пандемії активний розвиток вищевказаних інформаційних технологій спільно з відкладеним попитом на туристичні послуги може призвести до сплеску активності у сфері туризму після закінчення пандемії і зняття всіх обмежень.

Таким чином, серед основних пріоритетів розвитку туристичної діяльності в Україні, можна виділити:

1. Розроблення стратегічних підходів для реалізації туристичного потенціалу поліфункціональних територій, що дасть можливість комплексного використання природно-ресурсного потенціалу [1].

2. Упровадження інноваційних технологій у туристичну діяльність у сфері використання електронних інформаційних систем, диджиталізація основних напрямів індустрії туризму, модернізація засобів зв'язку.

3. Широке використання інформаційних центрів надання туристичних послуг, що запропонують послуги з надання різноманітної інформації не тільки споживачам, а й організаторам в індустрії туризму (збір статистичної інформації, актуальні дані по ринках збуту, якість надаваних послуг та ін.).

4. Підтримку на державному рівні маркетингової діяльності в туристичній сфері, що забезпечує просування національного туристичного продукту не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку.

5. Фінансування на постійній основі туристичних об'єктів, що мають широку популярність і розвиток нових об'єктів, повсюдний розвиток велотуризму, а також підтримку в конкурентоспроможному стані туристичної інфраструктури.

Системний підхід до вирішення комплексного завдання відновлення індустрії туризму дасть змогу в доступній для огляду перспективі вийти на новий рівень і запропонувати досвідченому споживачеві якісно новий товар, що враховує все різноманіття сучасних вимог.

Висновки з проведеного дослідження.

Туристична діяльність в концепції сталого розвитку великою мірою сприяє відновленню і розвитку економіки. Нині туризм переживає важкі часи, викликані пандемією COVID-19. Туризм являє собою систему з безліччю параметрів, які зараз випробовуються на міцність. Пріоритети відновлення і розвитку сучасної туристичної діяльності повинні орієнтуватися на впровадження різного роду інновацій у сфері використання електронних інформаційних систем, цифровізацію, віртуальний туризм, підтримку екологічного туризму на державному рівні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Арестов С.В., Бунякова Ю.Я., Попова М.О. Механізм стимулювання розвитку екологічно безпечного туризму. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 49. С. 226–231. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/41.pdf (дата звернення: 16.02.2021).
2. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р.
3. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2021. *UNWTO World Tourism Barometer (English version)*. Volume 19, Issue 1. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2021.19.1.1> (дата звернення: 16.02.2021).
4. Albert Postma, Jasper Heslinga, Stefan Hartman Four future perspectives of the visitor economy after COVID-19. *CELTH*, 7 May 2020. 29 с.
5. PowerPoint-presentatie URL: <https://www.celth.nl/sites/default/files/2020-05/CELTH%20scenarios%20visitor%20economy%20post%20COVID-19.pdf> (дата звернення: 16.02.2021).
6. The TomTom Traffic Index. URL: https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/ (дата звернення: 16.02.2021).
7. Gilbert C. Gee, David T. Takeuchi Traffic stress, vehicular burden and well-being: A multilevel analysis

Social Science & Medicine. Volume 59, Issue 2, July 2004,. P. 405–414. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277953603005677> (дата звернення: 16.02.2021).

8. Louis-Philippe Beland, Daniel A. Brent Traffic and Crime. Department of economics working paper series. Working Paper 2017-02. URL: http://faculty.bus.lsu.edu/papers/pap17_02.pdf (дата звернення: 20.02.2021).

9. Веломаршруты по Украине: путешествуем по стране на двух колесах. URL: <https://travel.tochka.net/11504-velomarshruty-po-ukraine-puteshestvuem-po-strane-na-kolesakh/> (дата звернення: 20.02.2021).

REFERENCES:

1. Arestov S.V., Bunyakova Y.Y., Popova M.A. (2020) Mechanism stimulivannya rozvitku ekologichno bezpechnogo turizmu. [Mechanism to stimulate the development of environmentally friendly tourism]. *Market Infrastructure*, no. 49, pp. 226–231. Available at: http://market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/41.pdf (accessed 16 February 2021).
2. On approval of the Tourism and Resort Development Strategy for the period until 2026: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 16, 2017. No. 168.
3. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex, January 2021. *UNWTO World Tourism Barometer (English version)*. Volume 19, Issue 1. Available at: <https://www.e-unwto.org/doi/abs/10.18111/wtobarometereng.2021.19.1.1> (accessed 16 February 2021).
4. Albert Postma, Jasper Heslinga, Stefan Hartman Four future perspectives of the visitor economy after COVID-19. *CELTH*, 7 May 2020.
5. PowerPoint-presentatie Available at: <https://www.celth.nl/sites/default/files/2020-05/CELTH%20scenarios%20visitor%20economy%20post%20COVID-19.pdf> (accessed 16 February 2021).
6. The TomTom Traffic Index. Available at: https://www.tomtom.com/en_gb/traffic-index/ranking/ (accessed 16 February 2021).
7. Gilbert C. Gee, David T. Takeuchi Traffic stress, vehicular burden and well-being: A multilevel analysis *Social Science & Medicine*. Volume 59, Issue 2, July 2004, pp. 405–414. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0277953603005677> (accessed 16 February 2021).
8. Louis-Philippe Beland, Daniel A. Brent Traffic and Crime. Department of economics working paper series. Working Paper 2017-02. Available at: http://faculty.bus.lsu.edu/papers/pap17_02.pdf (accessed 20 February 2021).
9. Velomarshruty po Ukraine: puteshestvuem po strane na d vukh kolesakh. Available at: <https://travel.tochka.net/11504-velomarshruty-po-ukraine-puteshestvuem-po-strane-na-dvukh-kolesakh/> (accessed 20 February 2021).